

Viera a život

Časopis
pre kresťanskú
orientáciu

Ročník XXIX
Marec – Apríl
číslo 2 2019

- Téma: Cyrilometodská misia a slovanská liturgia
- Poslanie a novátorstvo solúnskych bratov
- Cyrilo-metodská tematika v literatúre
- Stratégia pre kresťanov v postkresťanskom svete
- Rozhovor s cirkevným historikom HEDr. Ľuboslavom Hromjakom PhD.
- Listy Vendelína Javorku a Andreja Hlinku
- Verbisti v totalite: správy z archívov
- Imrich Kružliak: život v zápase o pravdu
- Jezuita, o ktorom sa veľa nevedelo
- Božie Slovo vo výtvarnom umení

Z plodov odvážnej misie svätých bratov žijeme dodnes

Pri výročiaci slovanských vierozvestov svätých Cyrila a Metoda s obľubou pripomíname ich zásluhu pre rozvoj slovenského jazyka a ostatných slovanských jazykov, pričom jedným dychom vyslovujeme ich osobitný prínos zavedením tohto jazyka do liturgie. Kresťanstvo sa na našom území ohlasovalo už dávnejšie, no jazykom, ktorý bol ľudu nezrozumiteľný. To bol aj jeden z hlavných dôvodov, prečo sa knieža Rastislav obrátil na byzantského cisára Michala III. so žiadosťou o vzdelaných učiteľov pre svoj ľud. Už pri svojom príchode na Veľkú Moravu boli vystrojení potrebnými knihami, ktoré preložili do slovanského jazyka, pre ktorý svätý Cyril vytvoril aj novú abecedu. Termín inkulturácia sa objavil až na biskupskej synode v roku 1979 a následne v apoštolskej exhortácii Jána Pavla II. *Catechesi tradendae* z toho istého roku. Inkulturácia je zaradenie kresťanského života a poslstva do konkrétnej kultúrnej klímy takým spôsobom, že tento život a toto poslstvo sa nielen dokážu prejavíť vo vlastných prokoch tej-ktorej kultúry, ale majú aj inšpiratívnu, normatívnu a zjednocujúcu funkciu.

Vďaka misii svätých solúnskych bratov sa slovanský jazyk dostal do liturgie, čo bolo niečo priam revolučné. Na východe Rímskej ríše sa používala samozrejme gréčtina ako liturgický jazyk, no postupne tu uplatnili ako liturgické jazyky sýrsky, koptský, arménsky či gruzínsky. V samotnom Ríme bola až do polovice tretieho storočia najrozšírenejším liturgickým jazykom gréčtina. Od roku 375 sa však definitívne presadila latinčina. Sám pápež Ján VIII., ktorý schválil slovanskú liturgiu, to zdôvodnil veľmi opatrnou formuláciou: „Vo viere zaiste a v náuke nič nebráni tomu, aby sa v slovanskom jazyku spievali sväté omše, alebo čítalo evanjelium a posvätné čítania z Nového a Starého zákona, ktoré sú dobre preložené a vysvetlené, alebo spievali všetky ostatné časti liturgie hodín, pretože ten, ktorý stvoril tri hlavné jazyky, totiž hebrejský, grécky a latinský, stvoril aj všetky ostatné na svoju oslavu a chválu.“ Smelý experiment svätých solúnskych bratov narazil na odpor tzv. trojjazyčníkov, ktorým sa zdalo nedôstojným zavedenie predtým takzvané barbarského jazyka do posvätnéj liturgie. Zdalo sa im, že posvätnosť je v jazyku a vonkajších prejavoch a pritom zabudli, že ona spočíva v hĺbke jej obsahu. Zabudli na to, že je to vtiahnutie pokrsteneho do vnútorného Božieho života Najsvätejšej Trojice, ktorý sa neodohráva ani v latinčine, ani v slovenčine, ale v láske Ducha Svätého, ktorá spája Otca a Syna, a tak sa na našej ľudskej rovine môže vyjadriť v každom jazyku, ktorý vychádza z ľudskej prirodzenosti. Preto je aj dnes pre tých, ktorí sa hlásia k dedičstvu otcov svätých Cyrila a Metoda, dôležité chrániť liturgiu v reči a kultúre ľudu.

Vaša redakcia

Oznam

Zodpovedný redaktor časopisu Viera a život páter Ladislav Csontos SJ slúži druhú nedeľu v mesiaci svätú omšu za živých a zosnulých čitateľov, spolupracovníkov, dobrodincov časopisu Viera a život.

OBSAH

Téma: Cyrilometodská misia a slovanská liturgia

Predhovor: Z plodov odvážnej misie svätých solúnskych bratov žijeme na Slovensku dodnes – <i>L. Csontos</i>	1
Misia svätých Cyrila a Metoda a rímska liturgia v slovanskom jazyku – <i>V. Dufka</i>	3
Rozhovor s cirkevným historikom a delegátom Arcibratstva sv. Filomény na Slovensku HEDr. Ľuboslavom Hromjakom PhD. – <i>A. Eliášová</i>	13
Duchovná sila dvoch piesní (svedectvo) – <i>T. Lenczová</i>	20
Zrkadlenie cyrilo-metodskej tematiky v slovenskej umeleckej literatúre – <i>P. Cabadaj</i>	22

Profily

Imrich Kružliak: život v zápase o pravdu – <i>P. Cabadaj</i>	35
Jezuita, o ktorom sa veľa nevedelo – páter Anton Lapšanský – <i>L. Csontos</i>	38

Duchovný život

Teologická meditácia: Povolanie a poslanie našich vierozvestov – <i>J. Benkovský</i>	42
Duchovné zamyslenie: Stratégia pre kresťanov v postkresťanskom svete – <i>M. Vivoda</i>	46
4 tipy na dobré knihy – <i>A. Eliášová</i>	54

Štúdie a dimenzie

Korešpondencia Vendelína Javorku SJ a Andreja Hlinku – <i>R. Letz</i>	57
Správy pre Generalát Spoločnosti Božieho Slova v prvých rokoch totalitného režimu (Z nepublikovaných dokumentov v archívoch) – <i>T. Gerboc</i>	73
Úloha rozumového súdu v Ockhamovej etike – <i>R. Nemec</i>	83

Všimli sme si

Novátorstvo solúnskych bratov a „tridentská liturgia“ – <i>R. Mésároš</i>	91
Postrehy z portálu Svetlo sveta – <i>A. Eliášová</i>	93

Recenzie

G. Zand – S. M. Newerkla (eds.): Jezuitská kultura v českých zemích / Jesuitische Kultur in Böhmischen Ländern – <i>E. Juríková</i>	95
R. Míčka: Global governance? Historické, politické a teologické perspektivy svetového rádu – <i>L. Csontos</i>	96
J. Jurina: Dotyk neba – <i>L. Košík</i>	98

Výber myšlienok

Sacrosanctum consilium – Konštitúcia o posvätnnej liturgii (Z dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu)	12, 19, 41, 56, 90,
--	---------------------

Obrazová príloha

Božie Slovo vo výtvarnom umení – <i>D. Čarná</i>	49
--	----

● Misia svätých Cyrila a Metoda a Rímska liturgia ● v slovanskom jazyku

● P. VLASTIMIL DUFKA SJ

● V roku 2019 si pripomínáme 1150. výročie od smrti sv. Cyrila, ktorý zomrel
● 14. februára v roku 869. V tom istom roku pápež Hadrián II. schválil liturgiu
● v slovanskom jazyku. Urobil tak svojím listom *Gloria in excelsis Deo*, ktorý napí-
● sal pred októbrom 869. Výročia smrti sv. Cyrila, ako aj prvého schválenia Rímskej
● liturgie v slovanskom jazyku sú vhodnou príležitosťou na pripomenutie si misijnej
● činnosti slovanských apoštolov svätých Cyrila a Metoda, ktorá bola neodmysliteľ-
● ne spojená s liturgiou v reči ľudu.

Udalosť príchodu slovanských apoštolov na územie našich predkov a po-
užívanie slovanského jazyka v liturgii boli v dejinách mnohokrát pripomína-
né. Jedným z dôležitých textov, ktorý pripomína misiu sv. Cyrila a sv. Metoda,
je aj dedikácia k prvému tlačenému slovenskému spevníku *Cantus Catholici*
z roku 1655. Jeho editor, jezuita Benedikt Szölösy¹ v tejto dedikácii spomína
osobitné privilégium, ktoré vďaka žiadosti sv. Cyrila a sv. Metoda dostal pa-
nónsky ľud od pápeža, aby liturgia mohla byť slávená v reči ľudu.²

Základnými prameňmi pre štúdium cyrilometodských dejín sú predovšetkým *Život Konštantína* (*Žitije Konstantina – Vita Constantini*) a *Život Metoda* (*Žitije Mefodija – Vita Methodii*).³ *Život Konštantína* (*Vita Constantini*) prináša ži-

1 Ortografia mena editora spevníka *Cantus Catholici* je u rôznych autorov používaná rozdielnym spôsobom: Weiss-Nägel píše *Szöllösy*, Ruščin uvádza *Szöllösi* a Krapka zase *Sölöši*. V tejto štúdií budem používať ortografiu tohto mena podľa Pappa, teda *Szölösy* (porov. PAPP, G. «Szölösy Benedek és énekeskönyveinek nyomdahelye», *Magyar Könyvszemle* 83 (1967) 78 – 87.

2 „... Quod divino responso approbatum esse fertur, ut: Omnis spiritus laudaret Dominum. Hinc credibile est, gentem etiam Pannonam hoc privilegio olim usam fuisse; ut ex consuetudine adhuc nostris temporibus, in quibusdam Ecclesiis usitata patet, ubi Canonis pars, lingua vernacula ad altare peragebatur...” (*Cantus Catholici*, písne katolíjcke Latinské, y Slowenské: Nowé y Starodawné. Zkteryymi Krestiané w-Pannoňygi Na Wýročné Swatky, Slawnosti, pry Službe Boží, a w ginem obwzlasntnem času, z pobožnosti své Krestianské užýwagi, ed. B. Szölösy, Levoča, 1655.

3 Kritické vydanie *Vita Constantini* a *Vita Methodii*: *Constantinus et Methodius Thessalonicenses*, *Fontes*, Vol. 4, ed. F. Grivec – F. Tomšič, Zagreb: Staroslavenski institut u Zagrebu, Zagreb 1960. Pozri tiež: *Žitije Konstantina*. In: *Magnae Moraviae fonts*

votopis sv. Cyrila, ktorý bol napísaný krátko po jeho smrti, avšak ešte počas života sv. Metoda. Životopis Metoda (*Vita Methodii*) napísal pravdepodobne žiak sv. Cyrila a Metoda. Tieto pramene sú všeobecne prijaté ako autentické, preto sa na ne budeme odvolávať. K ďalším dôležitým prameňom patrí *Žitie italské* a *Žitie bulharské*. *Žitie italské* (*Vita Italica*) je latinský dokument, ktorý vychádza z prameňov z 9. storočia a zaoberá sa predovšetkým nájdením relikvií sv. Klementa Cyrilom. *Žitie bulharské* (*Vita Bulgarica*) je dokument, ktorý bol napísaný v gréčtine okolo roku 1080 a jeho autorom je pravdepodobne Teofylactus, arcibiskup z Ochridu. Opisuje udalosti týkajúce sa učeníkov sv. Metoda po jeho smrti.⁴

Kult svätých bratov sa rozšíril najmä po smrti svätého Metoda v roku 885. Svedectvo o ich kulte nám podáva druhý diel kritického vydania prameňov z Veľkej Moravy: *Magnae Moraviae fontes historici*.⁵

Osobitne dôležité sú hymnické skladby určené pre liturgiu hodín. Najstarším prameňom je fragment diela, ktoré je nazvané *Služba Mefodiju*,⁶ bolo vytvorené okolo roku 885 – 893. Jeho autor je pravdepodobne učeník a spolupracovník sv. Metoda. *Služba Kirillu*⁷ je liturgický hymnus určený pre deň 14. februára a bol vytvorený v období 9. – 10. storočia. Aj *Služba Kirillu i Mefodiju*⁸ je pravdepodobne z 10. storočia a odvoláva sa na staršie slovanské biografické kompozície. *Officium Adest Dies Gloriosa*⁹ bolo uvedené do praxe biskupom Jánom z Olomouca v roku 1349. V olomouckej diecéze bol sviatok svätých Cyrila a Metoda, patrónov Moravy, slávený 9. marca a texty z *Adest dies gloriosa* boli používané počas tohto sviatku.

Kult svätých Cyrila a Metoda sa rozšíril na celú Cirkev vďaka pápežovi Levovi XIII., ktorý encyklikou *Grande munus*¹⁰ z 30. septembra 1880 ustanovil, aby sa liturgický sviatok sv. Cyrila a Metoda slávil 5. júla. Spolu s obnovou liturgického kalendára po *Druhom vatikánskom koncile* bol tento sviatok presunutý na deň 14. februára, ktorý je dňom Cyrilovho narodenia sa pre nebo. Napriek tomu slovanské krajiny aj naďalej slávia sviatok sv. Cyrila a Metoda 5. júla, ako je to aj na Slovensku.

Osobitne dôležitým pápežským dokumentom je list pápeža Jána Pav-

historici, vol. II, Brno : Universita J. E. Purkyně, 1967, s. 57–115. V tejto štúdii budeme tiež uvádzať názov: *Život Konštantína. Žitije Mefodija*. In: *Magnae Moraviae fontes historici*, vol. II, Brno : Universita J. E. Purkyně, 1967, s. 134–163. V tejto štúdii budeme tiež uvádzať názov: *Život Metoda*.

4 LACKO, M.: *Svätí Cyril a Metod*, Trnava : Dobrá kniha, 2011⁷, s. 20.

5 *Magnae Moraviae fontes historici*, vol. II, Brno : Universita J. E. Purkyně, 1967, s. 319–345. Skratka: MMFH II.

6 MMFH II, 322–324.

7 MMFH II, 325–328.

8 MMFH II, 329–331.

9 MMFH II, 337–345.

10 LEV XIII.: Encyklika *Grande munus*. In: ASS, č. 13 (1894), s. 145–153.

la II. *Egregiae virtutis*¹¹ z 31. decembra 1980, ktorým boli svätí bratia vyhlásení za spolupatrónov Európy. Cieľom tohto dokumentu je upozorniť všetkých ľudí na vždy živú aktuálnosť sv. Benedikta a svätých Cyrila a Metoda. O aktuálnosti odkazu sv. Cyrila a sv. Metoda, ako aj o dôležitosti diela evanjelizácie slovanských apoštolov hovorí pápež Ján Pavol II. aj vo svojej encyklike *Apoštoli Slovanov (Slavorum apostoli)*: „Apoštoli Slovanov, svätý Cyril a svätý Metod zostávajú v pamäti Cirkvi spolu s veľkým evanjelizačným dielom, ktoré uskuotočnili. Ba možno tvrdiť, že ich pamiatka sa stala osobitne živou a aktuálnou za našich dní.“¹²

Okrem historických a liturgických prameňov, či pápežských dokumentov sa problematikou cyrilometodských dejín zaoberali viacerí odborníci. Najvýznamnejší boli: František Dvorník,¹³ Franz Grivec,¹⁴ Michal Lacko,¹⁵ Josef Vašica,¹⁶ Štefan Smržík,¹⁷ Vittorio Peri,¹⁸ a ďalší.

Jedinečným prvkom misie svätých bratov bolo používanie slovanskej reči v liturgii, a to v oboch rítoch: v byzantskom aj rímskom. V tejto oblasti je potrebné spomenúť sedem listov, ktoré sa zachovali v Kyjeve pod názvom *Kyjevské listy*, vďaka ktorým je zjavné, že preklady liturgických textov sa týkali rímskeho obradu.

Neodmysliteľnou súčasťou misie sv. Cyrila a Metoda bolo teda slávenie liturgie v reči zrozumiteľnej bežnému ľudu, a to v období stredoveku, keď nastáva postupné vzdľaňovanie sa bežného človeka od porozumenia liturgických slávení, ktoré mali výrazne klerikálny charakter. Ak si uvedomíme, že priblíženie slávenia Veľkonočného tajomstva v reči ľudu bolo dôležitou evanjelizačnou cestou pre apoštolov Slovanov, je celkom prirodzené položiť si otázku: aké miesto má porozumenie liturgie a aktívna účasť ľudu na litur-

11 JÁN PAVOL II.: Apoštolský list *Egregiae virtutis*, In: AAS, č. 73 (1981), s. 258–262. (https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_letters/1980/documents/hf_jp-ii_apl_31121980_egregiae-virtutis.html)

12 JÁN PAVOL II.: Encyklika *Slavorum apostoli*, 1. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/slavorum-apostoli>. Encyklika bola oficiálne publikovaná v AAS, č. 77 (1985), s. 779–813.

13 DVORNÍK, F.: *Les légendes de Constantin et Méthode vues de Byzance*. Prague: Commissionnaire „Orbis“, 1933. DVORNÍK, F.: *Les Slaves, Byzance et Rome au IX siècle*. Paris: Champion, 1926.

14 GRIVEC, F.: *Santi Cirillo e Metodio. Apostoli degli slavi e compatroni d'Europa*. Roma : Urbaniana University Press, 1984.

15 LACKO, M.: *Svätí Cyril a Metod*, Trnava : Dobrá kniha, 2011⁷. LACKO, M.: „The Cyrilo-methodian Mission and Slovakia“, In: *Slovak Studies*, vol. I, Rome : Slovak Institute, 1961, s. 23–47.

16 VAŠICA, J.: *Literární památky epochy Velkomoravské 863–885*. Praha : Vyšehrad, 19962.

17 SMŘÍK, S.: *The Glagolitic or Roman-Slavonic Liturgy*. Rome : Slovak Institute, 1959.

18 PERI, V.: Il mandato missionario e canonico di Metodio e l'ingresso della lingua slava nella liturgia. In *Archivum Historiae Pontificiae*, č. 26 (1988), s. 9–69.

gických sláveniach¹⁹ v procese evanjelizácie dnes? Spôsob evanjelizácie našich slovanských apoštolov tak môže byť jedným z podnetov, ktoré nás môžu viesť k hlbšej reflexii nad dnešnými cestami odovzdávania viery. Skôr však ako sa dotkneme otázky týkajúcej sa liturgie v slovanskom jazyku, uvedieme niekoľko aspektov, ktoré sú dôležité pre porozumenie kontextu misie sv. Cyrila a Metoda.

Misia sv. Cyrila a Metoda

Konštantín Cyril a Metod sa narodili v meste Thessalonike, ktoré bolo v 9. storočí dôležitým politickým a obchodným centrom Byzantského impéria. Jeho prostredie bolo predovšetkým slovanské a používala sa tam slovanská reč. Toto prostredie bolo osídlené Slovanmi už od 6. storočia.²⁰ Rodičia Konštantína-Cyrila a Metoda boli členmi Byzantskej šľachty. Z ich siedmich detí, Cyril bol najmladším a Metod najstarším.

Prví kresťanskí misionári na Veľkej Morave boli írski a škótski mnísi, ktorí obrátili Germánov, medzi ktorými pracovali už od 7. storočia. Títo misionári pracovali relatívne nezávisle a dosahovali veľké úspechy. Počas panovania Karola Veľkého bola uvedená do praxe reforma, podľa ktorej bola benediktínska regula uvedená do všetkých franských kláštorov. Mnísi patrili pod biskupov, ktorí boli zodpovední za misie.

Nie je ľahké určiť, do akej miery bolo na Veľkej Morave rozšírené kresťanstvo pred príchodom svätých bratov, avšak muselo byť rozšírené natoľko, že Cyril a Metod museli zohľadniť prítomnosť latinského rítu na Veľkej Morave.²¹

V období veľkého vplyvu západných misionárov knieža Rastislav požiadal byzantského imperátora Michala III., aby poslal biskupa a učiteľa, ktorí by boli schopní vyučovať evanjelium v slovanskej reči a tiež žiadal *Byzantský občiansky zákonník*. Rastislavova žiadosť bola vyplnená iba čiastočne. Nebol hneď poslaný biskup, ale na Veľkú Moravu prišli Konštantín Cyril a Metod.

Najdôležitejšou Cyrilovou úlohou pred odchodom na Moravu bol preklad *Svätého písma* a liturgických kníh. Avšak skôr, ako by to mohol vykonať, musel vytvoriť písmo. Písmo, ktoré Cyril vytvoril sa nazýva *hlaholika*. Hlaholika bola obrovským pokladom, ktorý bratia priniesli na Veľkú Moravu. Toto písmo sa totiž stalo základom slovanskej kultúry. Slová písma a liturgických kníh sa stali živým a funkčným jazykom literatúry.

19 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil: *Konštitúcia o posvätnnej liturgii Sacrosanctum concilium*, čl. 30. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2008, s. 172

20 Porov. HNILICA, J.: Sts. Cyril and Methodius and their Attitude toward the Holy Scripture and Rome. *Slovak Studies*, č. 22 (1982), 49.

21 Porov. LACKO, M.: *Svätí Cyril a Metod*, s. 76.

Keď solúnski bratia mali preložený *Nový zákon*,²² najmä evanjeliá, Konštantín Cyril uviedol toto dielo celkom osobne tzv. *Proglasom*. Ide o *Predslov k svätému evanjeliu* a literárny skvost na začiatku našej kultúry:

„... Ako nám dávno sľubovali proroci,
Kristus prichádza zhromaždiť národy,
lebo je svetlom tohto sveta...
Preto čujte, Slovieni, toto:
Dar tento je naozaj od Boha daný
... dar Boží dušiam, nikdy nehynúci,
tým dušiam, ktoré ho prijímajú.
... Matúš s Marekom, Lukášom a Jánom
učia všetok ľud a pravda:
... Čujte, všetok ľud sloviansky,
čujte Slovo, od Boha prišlé,
slovo žijace ľudské duše... ”²³

Rímska liturgia v slovanskom jazyku a jej potvrdenie pápežmi

Jedným z najcharakteristickejších znakov cyrilometodskej misie bolo uvedenie slovanskej reči do liturgie.²⁴ Avšak aký rítus vlastne bratia používali? Konštantín-Cyril a Metod boli vychovávaní v gréckych školách, podľa byzantského životného štýlu, zvykov atď. Teda bezpochyby byzantský rítus bol ich vlastným rítom. V minulosti niektorí odborníci, odvolávajúc sa na byzantských charakter bratov, tvrdili, že Cyril a Metod uviedli slovanskú reč iba do byzantského rítu. Avšak keď boli v roku 1874 v Jeruzaleme objavené tzv. *Kyjevské listy*,²⁵ mnohí slavisti si museli poopraviť svoje názory. ***Kyjevské listy* totiž obsahujú slovanský preklad menlivých častí rímskej liturgie.**²⁶ **Spo- mínané *Kyjevské listy* objavil Anitonino, rektor ruskej komunity v Jeruza- leme. Verejnosti ich sprístupnil J. J. Sreznevskij na archeologickom kongrese, ktorý sa uskutočnil v roku 1874 v Kyjeve. J. J. Sreznevskij bol aj ich prvým edi-**

22 Čo sa týka literárnej aktivity sv. Cyrila a Metoda a ich žiakov, pozri: НАВОВШПАКОВА, К. – КРОСЛАКОВА, Е.: *З творбы солúnскых братов а их жінков*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1993.

23 KONŠTANTÍN FILOZOF: *Proglas*. Bratislava : Herba, 1996, s. 7.

24 Touto problematikou sa zaoberal vo svojom príspevku Christian Hannick: HANNICK, CH.: *Liturgia v reči ľudu*. In: TOMKO, J. – VASIL, C. (ed.): *Svätí Cyril a Metod medzi slovanskými národmi: 1150 rokov od začiatku ich misie*. Trnava : Dobrá kniha, 2015, s. 87–92.

25 MOHIBERG, C.: *Il messale glagolitico di Kiew (sec. IX) ed il suo prototipo romano del sec. VI–VII*. Atti della Pontificia Accademia di Archeologia (serie III). Memorie, vol. II. Roma: Tipografia Poliglotta Vaticana, 1928, s. 213.

26 Lacko poznamenáva, že *Kyjevské listy* pravdepodobne vznikli počas prvého pobytu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. (Porov. LACKO, M.: *Svätí Cyril a Metod*, s. 126)

torom. *Kyjevské listy*, ktoré renomovaný liturgista a benediktín Dom Cunibert Mohlberg tiež nazýva *Kyjevským hlaholským misálom*,²⁷ sa stali vlastníctvom knižnice, ktorá mala názov *Biblioteca Kievskoj Duchovnoj Akademii*. *Kyjevský hlaholský misál* obsahuje sedem malých pergamenových strán. Jagić ich považuje za najstarší doklad zjednotenia slovanskej reči s požiadavkami rímskeho rítu a ich pôvod je z oblasti Veľkomoravskej ríše.²⁸

Mohlberg uskutočnil výskum a hľadal latinský prototyp, z ktorého sa prekladal text *Kyjevských listov*.²⁹ Vo svojej štúdii poukazuje na podobnosť medzi *Kyjevskými listami* a *Paduánskym sakramentárom*, ktorý je *Rímskym sakramentárom* z 9. storočia. Rukopis tohto sakramentára sa nachádza v kapitulárnej knižnici v Padove pod označením D – 47. Ďalšie štúdie zistili, že tieto dva rukopisy, *Kyjevské listy* a *Paduánsky sakramentár* majú rovnaký prameň, ktorým je *Gregoriánsky sakramentár* zo 7. storočia.³⁰ **Profesor Lacko tvrdí, že dnes je už všeobecne prijatá mienka, že svätí bratia uviedli slovanskú reč do obidvoch rítov: do byzantského aj rímskeho.**³¹

V misijnej činnosti vierozvestov si teda môžeme všimnúť ich zmysel pre liturgickú inkulturáciu.³² Ako sme už vyššie spomenuli, skôr ako Bratia prišli na Veľkú Moravu, kresťanstvo tam už malo za sebou určitý vývoj vďaka misionárom, ktorí uviedli latinský rítus. Keď sv. Cyril a Metod zistili, že ľud na Veľkej Morave už prijal rímsky rítus, aj oni ho akceptovali, aby sa tak vyhli určitým napätiam či nedorozumeniam, a preložili liturgické knihy aj rímskeho obradu do slovanskej reči.³³ Sv. Cyrilovi a Metodovi evidentne nešlo o presadzovanie národných či rituálnych záujmov, ale predovšetkým o rozšírenie kresťanstva. Zaujímavú rekonštrukciu tejto skutočnosti podáva Michal Lacko SJ, bývalý profesor na *Pápežskom orientálnom inštitúte* v Ríme:

„Keď bol sv. Cyril určený pre veľkomoravskú misiu a keď vytvoril hlaholské písmo, začal ešte v Carihrade prekladať najpotrebnejšie bohoslužobné

27 *Il Messale glagolitico di Kiew* (MOHIBERG, C.: *Il messale glagolitico di Kiew (sec. IX) ed il suo prototipo romano del sec. VI.–VII.*, s. 215.)

28 MOHIBERG, C.: *Il messale glagolitico di Kiew (sec. IX) ed il suo prototipo romano del sec. VI.–VII.*, s. 216.

29 MOHIBERG, C.: *Il messale glagolitico di Kiew (sec. IX) ed il suo prototipo romano del sec. VI.–VII.*, s. 207–320.

30 LACKO, M.: The Cyrilo-Methodian origin of the Byzantine-Slavonic and the Roman-Slavonic liturgy. In: *Slovak Studies III. Cyrillo-Methodiana*. Rome : Slovak institute, 1963, s. 84.

31 Porov. LACKO, M.: The Cyrilo-Methodian origin of the Byzantine-Slavonic and the Roman-Slavonic liturgy, s. 80.

32 Inkulturáciou v diele svätých Cyrila a Metoda sa vo svojej štúdii zaoberá aj Gianfranco Colzani: COLZANI, G.: *Inkulturácia v diele svätých Cyrila a Metoda a dnešné metódy misijnej práce*. In: TOMKO, J. – VASIL, C. (ed.): *Svätí Cyril a Metod medzi slovanskými národmi: 1150 rokov od začiatku ich misie*. Trnava : Dobrá kniha, 2015, s. 203–226.

33 Porov. LACKO, M.: *Sv. Cyril a Metod*, s. 100.

knihy byzantského obradu do staroslovanského jazyka, a to do macedónskeho nárečia, ktoré poznal z domu. Konštantín začal s prekladom *Evanjelia sv. Jána*: „Na počiatku bolo Slovo...“ Vieme však, že týmito slovami sa začínajú čítania evanjelia v byzantskom obrade, a to Veľkonočnou nedeľou. No keďže sa od Rastislavových poslov dozvedel, že na Veľkej Morave je zaužívaný západný, čiže rímsky obrad, prinesený nemeckými misionármi, sv. Cyril sa chcel pripraviť aj na slúženie liturgie v tomto obrade, a preto pravdepodobne ešte v Carihrade začal prekladať nemenné časti západnej liturgie (*Ordo Missae*), z textu, ktorý mal naporiadzi. Bola to takzvaná *Liturgia sv. Petra* používaná v Solúne a inde v gréckom jazyku.³⁴

Zo *Života Metoda* (*Žitije Mefodija*) sa dozvedáme, čo sa udialo v Ríme v roku 867, po tom, čo pápež Hadrián II. prijal svätých bratov: že pápež posvätil ich učenie, položiac slovanské evanjelium na oltár svätého apoštola Petra. Potom vysvätil za kňaza blaženého Metoda.³⁵ V *Živote Konštantína* (*Žitije Konstantina*) je napísané nasledujúce: „Keď pápež prijal slovienske knihy, posvätil ich a položil v chráme Svätej Márie, ktorá sa volá Fatné, i spievali nad nimi svätú liturgiu.“³⁶ V tomto chráme pápež Hadrián II. prvýkrát potvrdil liturgiu v slovanskom jazyku svojím listom *Gloria in excelsis Deo*, ktorý napísal pred októbrom 869. Tento list obsahuje krátke zhrnutie všetkých usporiadaní, ktoré vykonal pápež vo vzťahu k mladej cirkvi na Morave. Hovorí teda o vysvätení učeníkov sv. Cyrila a Metoda, o potvrdení slovanskej liturgie a utvorení nezávislej hierarchie. Osobitným darom bola Rímsko-slovanská liturgia, ktorá je jedinečnou v oblasti západného rítu.³⁷

Druhýkrát potvrdil Rímsku liturgiu v slovanskom jazyku pápež Ján VIII. v roku 880 bulou *Industriae tuae*:

„... Napokon právom schvaľujeme slovienske písmo vynájdené nebohým Konštantínom Filozofom, ktorým nech zaznievajú chválospevy patriace Bohu, a nariaďujeme, aby sa v tomto jazyku hlásalo velebenie a skutky Krista, Pána nášho. Veď zvelebovať Pána nielen troma, lež všetkými jazykmi pripomína nám Písmo sväté, ktoré prikazuje slovami: *Chváľte Pána všetky národy a oslavujte ho všetci ľudia.*‘ (Ž 116,1) Aj apoštoli naplnení Duchom Svätým hlásali veľké skutky Božie všetkými jazykmi (porov. Sk 2,11). Preto aj Pavol, hovorca, hlása napomínajúc: *Každý jazyk aby vyznával, že náš Pán Ježiš je v sláve Boha Otca.*‘ (Flp 2,11) O týchto jazykoch nám dostatočne a zreteľne pripomína aj v *Prvom liste ku Korinťanom*, aby sme hovoriac (rôznymi) jazykmi budovali Božiu cirkev. (Porov. 1 Kor 14,14) Veď ani viera, ani náuka nijako neprekáža či

34 LACKO, M.: *Sv. Cyril a Metod*, 100–101.

35 Porov. *Žitije Mefodija*, VI. In: *Magnae Moraviae fonts historici*, s. 146.

36 *Život Konštantína*, XVII. In: LACKO, M.: *Sv. Cyril a Metod*, s. 125. *Fatné* po grécky znamená jasle. Ide teda o Baziliku Sancta Maria ad Praesepe, dnešná Bazilika Santa Maria Maggiore.

37 Porov. LACKO, M.: *The Popes and Great Moravia in the light of Roman documents*. Rome : Slovak Institute, 1972, s. 46.

už omše spievať v tomže slovienskom jazyku, či čítať sväté evanjelium alebo sväté čítanie *Nového* alebo *Starého zákona* správne preložené a vysvetľované, či spievať všetky iné hodinkové pobožnosti, pretože kto stvoril tri hlavné jazyky, a to hebrejský, grécky a latinský, ten aj všetky ostatné stvoril na svoju chválu a slávu. Avšak nariaďujeme, aby sa vo všetkých kostoloch vašej krajiny čítalo evanjelium pre väčšiu slávu po latinsky a len potom preložené do slovienského jazyka zaznievalo do uší ľudu, nerozumejúceho latinskému slovu, ako sa to vraj v niektorých cirkvách robí. A keď sa tebe i tvojim veľmožom páči počúvať omše radšej v latinskom jazyku, prikazujeme, aby sa pre teba omšové obrady odbavovali po latinsky. Dané v mesiaci júni, v trinástu indikciu.”³⁸

Odkaz sv. Cyrila, ktorý zachoval pred svojou smrťou

Život Konštantína nám zachoval niekoľko správ o posledných dňoch života sv. Cyrila. Z nich možno vidieť, že blížiaci sa smrť bola preňho podnetom na oslavu Boha a dokonca na radosť z blízkeho stretnutia sa s Pánom: „Keď mnohé dni znášal chorobu, raz [Cyril] videl Božie zjavenie a začal takto spievať: *Keď mi povedali – Pôjdeme do domu Pánovho, zaplesal môj duch a zaradovalo sa srdce*’ (Ž 121,1; 16,9). *Nato si obliekol ctihodné rúcho, tak zostal po celý deň, veselil sa a hovoril: ‘Odteraz nie som ani sluha cisára, ani nikoho iného na zemi, ale len Všemohúceho Boha. Nebol som, a stal som sa i budem na veky. Amen.*’“³⁹

Keď človek zomiera, niekedy po sebe túži zanechať testament, svoj odkaz, ktorý je považovaný za mimoriadne dôležitý. *Život Konštantína* nám ponúka slová modlitby sv. Cyrila prednesené na záver jeho pozemského života, ktoré si chceme sprítomniť najmä v tomto roku, keď si pripomíname 1150. výročie jeho narodenia pre nebo. Sú to slová pastiera, ktoré sa v niektorých aspektoch podobajú Veľkňazskej modlitbe Pána Ježiša, ktorý sa modlil za tých, ktorí uverili v jeho meno, aby ich Otec zachoval v jednote, aby ich posvätil v pravde atď.⁴⁰ Sv. Cyril sa modlil na záver svojho života týmito slovami:

„Pane, Bože môj... vypočuj moje modlitby a zachovaj verné ti stádo, nad ktorým si ustanovil mňa nesúceho a nehodného služobníka. Zachráň ho pred bezbožnosťou a pohanskou zlobou tých, čo sa ti rúhajú, a znič trojjazyčný blud a zvelaď svoju Cirkev množstvom a všetkých spoj v jednote ducha a urob znamenitým ľuďom, rovnako zmýšľajúcim o pravej viere a o správnom vyznaní, a vry do ich srdc slovo tvojho prijatia za synov... Spravuj ich svojou mocnou pravicom a ukry ich v tóni svojich krídel (Ž 60,5), aby všetci chválili a slávili tvoje meno, Otca i Syna i Svätého Ducha. Amen.”⁴¹

Tieto slová modlitby sv. Cyrila boli adresované nebeskému Otcovi aj

38 JÁN VIII.: *Industriae tuae*. In: *A liturgia sclavinica ad provinciam Slovacam. Ad initia cultus Christiani in Slovacia*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 1992, s. 17–19.

39 *Život Konštantína*. XVIII. In: LACKO, M.: *Sv. Cyril a Metod*, s. 136. Keďže sv. Cyril ostal v mníšskom rúchu päťdesiat dní, spomínaná udalosť sa uskutočnila v deň Božieho narodenia v roku 868.

40 Porov. Jn 17,6–19.

41 *Život Konštantína*, XVIII. In: LACKO, M.: *Sv. Cyril a Metod*, s. 137.

za nás, ktorí sa hlásime k odkazu našich apoštolov sv. Cyrilovi a Metodovi a sú pre nás výzvou, aby sme rástli v jednote a pravej viere a liturgiou svojho života dôstojne chválili Tvojediného Boha.

Bibliografia:

- Cantus Catholici, pýsne kathyoljcke Latinské, y Slowenské: Nowé y Starodawné. Z-k-teryymi Krestiané w Pannoňygi Na Wýročné Swatky, Slawnosti, pry Službe Boží, a w ginem obwzlasstnem času, z pobožnosti swé Krestianské vžýwagi*, ed. B. Szölösy, Levoča 1655.
- COLZANI, G.: *Inkultúrácia v diele svätých Cyrila a Metoda a dnešné metódy misijnej práce*. In: TOM KO, J. – VASIL, C. (ed.): *Svätí Cyril a Metod medzi slovanskými národmi: 1150 rokov od začiatku ich misie*. Trnava : Dobrá kniha, 2015, s. 203–226.
- Constantinus et Methodius Thessalonicenses, Fontes*, Vol. 4, ed. F. Grivec – F. Tomšič, Zagreb : Staroslavenski institut u Zagrebu, Zagreb 1960.
- DRUHÝ Vatikánsky koncil, *Konštitúcia o posvätnéj liturgii Sacrosanctum concilium*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2008, s. 159–201.
- DVORNÍK, F.: *Les légendes de Constantin et Méthode vues de Byzance*. Prague : Commissionnaire „Orbis“, 1933.
- DVORNÍK, F.: *Les Slaves, Byzance et Rome au IX siècle*. Paris : Champion, 1926.
- GRIVEC, F.: *Santi Cirillo e Metodio. Apostoli degli slavi e compatroni d'Europa*. Roma : Urbaniana University Press, 1984.
- HABOVŠIAKOVÁ, K. – KROŠLÁKOVÁ, E.: *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1993.
- HANNICK, CH.: *Liturgia v reči ľudu*. In: TOM KO, J. – VASIL, C. (ed.): *Svätí Cyril a Metod medzi slovanskými národmi : 1150 rokov od začiatku ich misie*. Trnava : Dobrá kniha, 2015, s. 87–92.
- HNIICA, J.: *Sts. Cyril and Methodius and their Attitude toward the Holy Scripture and Rome*. *Slovak Studies*, č. 22 (1982), s. 49–77.
- JÁN VIII.: *Industriae tuae*. In: *A liturgia sclavinica ad provinciam Slovacam. Ad initia cultus Cristiani in Slovacia*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 1992, s. 9–19.
- JÁN PAVOL II.: *Apoštolský list Egregiae virtutis*. In: AAS, č. 73 (1981), s. 258–262.
- JÁN PAVOL II.: *Encyklika Slavorum apostoli*. In: AAS, č. 77 (1985), s. 779–813.
- Konštantín Filozof: *Proglas*. Bratislava : Herba, 1996.
- LACKO, M.: *Svätí Cyril a Metod*, Trnava : Dobrá kniha, 20117.
- LACKO, M.: *The Cyrilomethodian Mission and Slovakia*. In: *Slovak Studies*, vol. I, Rome : Slovak Institute, 1961, s. 23–47.
- LACKO, M.: *The Cyrilo-Methodian origin of the Byzantine-Slavonic and the Roman-Slavonic liturgy*. In: *Slovak Studies III. Cyrillo-Methodiana*. Rome : Slovak institute, 1963, s. 79–89.
- LACKO, M.: *The Popes and Great Moravia in the light of Roman documents*. Rome : Slovak Institute, 1972.

- LEV XIII.: Encyklika *Grande Munus*. In: ASS, č. 13 (1894), s. 145–153.
- MOHIBERG, C.: *Il messale glagolitico di Kiew (sec. IX) ed il suo prototipo romano del sec. VI.–VII.* Atti della Pontificia Accademia di Archeologia (serie III). Memorie, vol. II. Roma : Tipografia Poliglotta Vaticana, 1928, s. 207–320.
- PAPP, G.: Szölösy Benedek és énekeskönyveinek nyomdahelye. *Magyar Könyvszemle* 83 (1967) 78–87.
- PERI, V.: Il mandato missionario e canonico di Metodio e l'ingresso della lingua slava nella liturgia. In *Archivum Historiae Pontificiae*, č. 26 (1988), s. 9–69.
- SM RŽÍK, S.: *The Glagolitic or Roman-Slavonic Liturgy*. Rome : Slovak Institute, 1959.
- VAŠICA, J.: *Literární památky epochy Velkomoravské 863–885*. Praha : Vyšehrad, 19962.
- Žitije Konstantína (*Život Konštantína*). In: *Magnae Moraviae fonts historici*, vol. II, Brno : Universita J. E. Purkyně, 1967, s. 57–115.
- Žitije Mefodija (*Život Metoda*). In: *Magnae Moraviae fonts historici*, vol. II, Brno : Universita J. E. Purkyně, 1967, s. 134–163.

Autor štúdie páter Vlastimil Dufka SJ je člen Spoločnosti Ježišovej, pôsobí na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity.

„Liturgia je vrcholom, ku ktorému smeruje činnosť Cirkvi, a zároveň prameňom, z ktorého prúdi všetka jej sila. Ved' apoštolské práce si kladú za cieľ, aby sa všetci, ktorí sa vierou a krstom stali Božími deťmi, zhromažďovali v Cirkvi a chválili Boha, mali účasť na obete a požívali Pánovu večeru. A zase sama liturgia pobáda veriacich, aby sa nasýtení veľkonočnými sviatosťami zjednocovali v láske, a žiada, „aby dôsledne plnili to, čo s vierou prijali“. Obnova zmluvy Boha s ľuďmi v Eucharistii privádza veriacich do podnetnej Kristovej lásky a roznečuje ich. Teda z liturgie, zvlášť z Eucharistie, ako z prameňa prúdi do nás milosť a ňou sa s najväčšou účinnosťou dosahuje posvätenie ľudí a oslava Boha v Kristovi, ku ktorému ako k svojmu cieľu smerujú všetky ostatné činnosti Cirkvi.“

Sacrosanctum concilium – Konštitúcia o posvätnej liturgii

TOPIC: THE CYRILLO-METHODIAN MISSION AND SLAVIC LITURGY

The Cyrillo-Methodian Mission and Roman liturgy in the Slavic language – Interview with a Church historian and delegate of the Archbrotherhood of Saint Philomena in Slovakia HEDr. Luboslav Hromjak PhD. – Spiritual power of two songs (testimony) – The Cyrillo-Methodian themes in Slovak literature – Imrich Kružliak: life in the fight for truth – The Jesuit who wasn't very known – Fr. Anton Lapsansky – Theological meditation: Work and Mission of our Apostles - Spiritual reflection: Strategy for Christians in a Post-Christian world – 4 tips for a new books– Correspondence of Vendelin Javorka SJ and Andrej Hlinka – Report for Generalate of the Society of the Divine Word in the first years of the Totalitarian regime (From unpublished documents in archives) – Role of the rational judgement in the ethics of Ockham – Reviews – Innovation of the „Solun Brothers“ and the „Trent liturgy“– Selection of ideas to the topic: Sacrosanctum Consilium – Pictures: God's Word in Fine-Arts

SOMMAIRE

THÈME : LA MISSION DE SAINTS CYRILLE ET MÉTHODE ET LA LITURGIE SLAVE

La mission de saints Cyrille et Méthode et la liturgie romaine en langue slave – L'interview avec l'historien et délégué de l'Archiconfrérie de sainte Philomène en Slovaquie, HEDr. Luboslav Hromjak PhD. – La force spirituelle de deux chansons (témoignage) – Le thème de saints Cyrille et Méthode dans la littérature slovaque – Imrich Kružliak: la vie dans la lutte pour la vérité – Un jésuite peu connu – père Anton Lapšanský – Une méditation théologique : La vocation et la mission de nos apôtres – Une réflexion spirituelle: Une stratégie pour les chrétiens dans un monde post-chrétien – 4 propositions de bonne lecture – La correspondance de Vendelin Javorka SJ et Andrej Hlinka – Les rapports pour le Généralat de la Société du Verbe Divin dans les premières années du régime totalitaire (Extraits des documents inédits dans les archives) – Le rôle du jugement rationnel dans l'éthique d'Ockham – Les critiques littéraires – L'esprit novateur des frères de Salonique et « la liturgie tridentine » – Les idées du site Svetlo sveta (La lumière du monde) – Réflexions choisies sur le thème de ce numéro: Sacrosanctum consilium – Annexe illustrée: Le verbe divin dans les beaux-arts

AUTORI PRÍSPEVKOV

P. Ján Benkovský, email: jbenkovsky@gmail.com – Mgr. Peter Cabadaj, email: peter.cabadaj@matica.sk – P. Ladislav Csontos SJ, Panská 11, P. O. Box 173, 814 99 Bratislava – Mgr. Daniela Čarná PhD., email: danielacarna@gmail.com – P. Vlastimil Dufka SJ, email: vlastodufka@gmail.com – Mgr. Andrea Eliášová PhD., P.O. Box 173, 814 99 Bratislava – P. Tomáš Gerboc SVD, email: Misijný dom Matky Božej Kalvária 3, 949 01 Nitra – Doc. Mgr. Erika Juríková PhD, email: erika.jurikova@truni.sk – Ludovít Košík, email: lkosik@zoznam.sk – Ing. Terézia Lenczová, email: tlenczova@gmail.com – Mgr. Róbert Mésároš, email: redakcia@dobrakniha.sk – Prof. PhDr. Róbert Letz PhD., email: letz12@gmail.com – Doc. PhDr. Rastislav Nemec PhD., email: rastislav.nemec@truni.sk – Doc. PhDr. Peter Rusnák PhD., email: peter.rusnak@truni.sk – ThDr. Michal Vivoda PhD., email: vivom@pobox.sk

Poznámka redakcie:

Obrazovú prílohu zostavila galerijná pedagogička a kurátorka Mgr. Daniela Čarná PhD.

Obrázok na titulnej strane obálky: Marc Chagall: Mojžiš prijíma tabule Desatora, olej na plátne (1960 – 1966).

Obrázok na zadnej strane obálky: Dezider Tóth: Kniha v prenatálnom stave, 1983.

Poznámka redakcie: Výber myšlienok k téme čísla: www.kbs.sk (web portál Konferencie biskupov Slovenska – Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu)

VIERA a ŽIVOT

časopis pre kresťanskú orientáciu

Ročník XXIX. (2019). Číslo 2

Vychádza ako dvojmesačník na 100 stranách.

Recenzovaný časopis.

Vydáva Spoločnosť Ježišova na Slovensku vo Vydavateľstve Dobrá kniha.

Zodpovedný redaktor: P. Ladislav Csontos SJ

Výkonná redaktorka: Mgr. Andrea Eliášová PhD.

Redakčná rada: P. Ladislav Csontos SJ, predseda, P. Ján Ďačok SJ, P. Juraj Dolinský SJ, Mgr. Andrea Eliášová PhD., Mgr. art. Ladislav Kačic PhD., Prof. PhDr. Milan Katuninec, PhD., Prof. PhDr. Róbert Letz, PhD., P. Miloš Lichner SJ, Mgr. Robert Mésároš, ThLic. Mgr. Michaela Moravčíková, Th.D., P. Ľuboš Rojka SJ, P. František Sočufka SJ, prof. PhDr. Jozef Šimončíč, DrSc., Doc. PhDr. Mária Šmidová PhD., Jozef Zavorský, akad. mal. Ladislav Vančo, ThDr. Michal Vivoda PhD.

Korektúry: Mgr. Gabriela Spustová PhD.

Grafická spolupráca: akad. mal. Ladislav Vančo, Fabian Chupáč

Redakcia: P. O. Box 173, 814 99 Bratislava

Evidencia: Štefánikova 44, 917 01 Trnava

Telefón: 033/ 593 42 20, fax: 033/ 593 42 26

Vydavateľstvo: DOBRÁ KNIHA, P. O. Box 26, 917 01 Trnava

IČO: 00599051

Dátum vydania tlače: apríl 2019

e-mail: vieraazivot@gmail.com, www.dobrakniha.sk, tel: 02/ 59200444, fax: 02/ 59200440

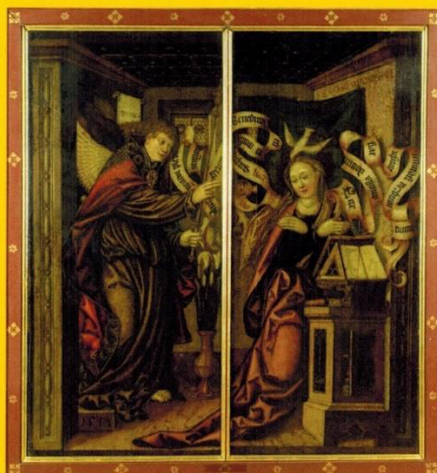
Neobjednané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo na úpravu a zvyrazňovanie textov i zmenu titulkov a medzititulkov.

Predplatné na tento rok 12,- €, jednotlivé číslo 2,- €

Evidenčné číslo EV 3840/09

Podávanie novinových zásielok povolené SPŠP ZSRP Bratislava

CJ. 1650-PO-1993 zo dňa 7. júna 1993

Vydavateľstvo Dobrá kniha Trnava

Cena 2,- €